

811. 161. 2 (075)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ А.ч.

**Львівський національний університет
імені Івана Франка**

АНТИСУРЖИК

*За загальною редакцією
Олександри Сербенської*

Навчальний посібник

**Видання четверте,
доповнене і перероблене**

**Львів
Видавництво «Апріорі»
2023**

Автори: О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин, **Ю. Редько**,
Н. Станкевич, В. Бабенко, А. Капелюшний,
А. Токарська, **О. Федик**

Рецензенти: докт. філол. наук, проф. **Василь Грещук**
(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника)
докт. філол. наук, проф. **Лариса Масенко**
(Національний університет
„Києво-Могилянська академія”)
канд. філол. наук, проф. **Зеновій Терлак**
(Львівський національний університет
імені Івана Франка)

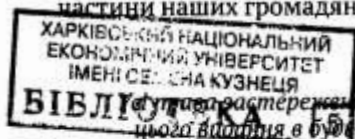
А 72 Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити /
за заг. ред. Олександри Сербенської : навч. посібн. – 4-те вид., доп.
і переробл. – Львів : Видавництво «Апріорі», 2023. – 304 с.

ISBN 978-617-629-791-8

Духовне багатство людини й суспільства визначає багато чинників, серед яких надзвичайно важливими є глибоке пізнання та освоєння народної моралі, етикету, культури мовлення. Як чемно та шанобливо привітатися, спілкуватися, у різних ситуаціях поводитись у суспільстві? Як працювати над формуванням своєї мовної особистості та домогтися того, щоб власне мовлення – усне і писемне – набувало ознак вишуканості, характеризувало інтелігентність людини? На ці запитання, хоч частково, дає відповідь пропонований посібник.

Книга призначена для студентів, учнів середніх закладів усіх типів і для якнайширшого кола читачів, які хочуть удосконалити знання української мови, позбутися деформацій, що відчутні в мовленні частини наших громадян, зберегти самобутність українського слова.

УДК 811.1612'27'271.14

Відтворювати будь-яку частину цього видання в будь-якій формі та в будь-який спосіб без письмової згоди правовласників заборонено.

785671

ISBN 978-617-629-791-8

© Сербенська О., Білоус М., Дацишин Х., 2017
© Гринєць В., обкладинка, 2017
© Видавництво «Апріорі», 2023

ЗМІСТ

Вступне слово.....	1
З передмови до другого видання	2
I. ДЕЩО ПРО ЕТИКЕТ	1
1. ЯК ПОВОДИТИСЯ В ТОВАРИСТВІ	1
Читаючи, подумайте: можливо, щось пригодиться вам!	2
2. „ЗАГОВОРИ, ЩОБ Я ТЕБЕ ПОБАЧИВ”	2
II. НЕПРАВИЛЬНО ПРАВИЛЬНО	2
Освіта.....	2
Наука	2
В установі	2
На зборах, нарадах.....	2
У ділових документах	2
У мовленні політиків	2
У мовленні юристів.....	2
Лікувальні заклади	2
На фабриці (заводі).....	2
У селі	2
Армія, спорт	2
На вулиці	2
Транспорт	2
Торгівля	2
На ринку	2
Зклади харчування	2
Пошта	2
Оголошення	2

Кравецька майстерня	77
Теле-, радіоательє	78
Наше помешкання	79
Сім'я	81
Спілкування з дітьми	82

III. КОМЕНТАРІ

1. Які відмінності у значенні слів АДРЕС і АДРЕСА?	85
2. Коли доцільно вживати слово БЛАГО та похідні утворення?	86
3. Чи БІЛЕТ і КВИТОК те саме?	87
4. Хіба правильно „Він не ВАРТУЄ доброго слова”?	88
5. ВИБАЧТЕ, ПРОБАЧТЕ мені, ПЕРЕПРОШУЮ (а не вибачаюсь)	89
6. Не запитуймо: „Які ВИДИ на врожай?”!	89
7. Чому ріже слух „Львів не ВИКЛЮЧЕННЯ”?	90
8. Правильно вживаймо слова ВІДНОШЕННЯ, ВІДНОСИНИ, ВЗАЄМИНИ, СТОСУНКИ	91
9. ВІРНО кохаймо!	92
10. „ВОЄННЕ училище”. Ні! Чому?	93
11. ВСТУПАЄМО (а не поступаємо) до університету, академії, коледжу	94
12. Що ГУБИМО?	94
13. Коли можна сказати „не ДИВЛЯЧИСЬ”?	95
14. ЗАМІСНИК і ЗАСТУПНИК –різні за значенням слова	95
15. Коли ЗДАТНИЙ, а коли ЗДІБНИЙ?	96
16. ЗУСТРІЧАЮТЬСЯ... Але не помилки, недоліки, прорахунки, слова... ..	96
17. „ІЗ-ЗА хвороби” чи „ЧЕРЕЗ хворобу”?	96
18. Лікар все-таки ЛІКУЄ, а ЛІЧИТЬ (якщо має!) гроші	97
19. Той ЛЮБИЙ, кого любимо	98
20. Коли все-таки МІШАЄМО?	98
21. Чому неправильно „МУЗИКАЛЬНА школа”, „МУЗИКАЛЬНЕ училище”?	99
22. НАВЧАЛЬНИЙ і УЧБОВИЙ чи тільки НАВЧАЛЬНИЙ?	100

23. Про слова НЕДЛЯ І НЕДЕЛЯ і дещо про інші міжмовні омоніми	100
24. Чому не є взаємозамінними слова ОБ'ЄМ і ОБСЯГ?	101
25. ОСВІТЛЕНА вулиця, а ОСВІЧЕНА людина	102
26. Дещо про слово ПАНІ, його граматичні, семантичні та комунікативні особливості	102
27. Почекай „ПАРУ хвилин” чи „КІЛЬКА хвилин”?	104
28. Коли ПЕРЕДПЛАЧУЄМО, а коли ПІДПИСУЄМО?	105
29. Словом можна й нехотячи образити (про слово ПЕРЕСТАРІЛИЙ)	105
30. Питання про ПИТАННЯ	106
31. ПОРЯДОК зростає, стає вищим?	107
32. Що ПЛУТАЄМО, а що ПУТАЄМО?	109
33. Ох, те ПО! Або: „По дорозі жук, по дорозі чорний”	109
34. „Більша ПОЛОВИНА”. Неправильно!	112
35. Чи завжди доречно вживаємо слово ПРЕДСТАВЛЯТИ?	112
36. Про українські слова ПРИЗВИЩЕ і ФАМІЛІЯ	114
37. Ще раз про деформації в наших прізвищах	114
38. Коли можна сказати „Я ПРОСТИЛА”?	115
39. Коли РАХУЄМО?	116
40. Слово СКЛАДОВА, або Про іменники прикметникового типу відмінювання	117
41. Про одне недоладне слово, або Коли вживати префікс СПІВ- ?	119
42. „ТАК ЯК”. А чому не БО, ТОМУ ЩО, ЧЕРЕЗ ТЕ ЩО?	119
43. Чи годиться бажати комусь ТЕРПІННЯ?	120
44. „З нього мало ТОЛКУ”. Неправильно!	121
45. Виходжу „У фрезерного заводу” чи „КОЛО (БІЛЯ) фрезерного заводу”?	122
46. Розрізняймо за значенням близькозвучні слова ХРЕСНИЙ / ХРЕЩЕНИЙ	123
47. Не плутаймо слів ЯЩИК, СКРИНЬКА, ШУХЛЯДА!	124
48. Недоречно вживати словосполучення „МІЙ АВТОПОРТРЕТ”, „МОЯ ВЛАСНА ДУМКА”	125
49. „Пробачте мене” чи „пробачте мені”? „Хворий грипом” чи „хворий на грип”?	126

50. Як правильно питати про час і як відповідати на такі запитання?.....	126
51. Які помилки допускаємо, коли говоримо про приблизну кількість?.....	128
52. „Заспіваймо пісню веселеньку!..” А може, „Давайте заспіваємо пісню!”?	129
53. Зважаймо на закони українського словотвору	130
54. Зменшені і пестливі чоловічі імена в українській мові	131
55. Чому правильно „РІЗКИЙ БІЛЬ”, а не „РІЗКА БІЛЬ”?	132
56. Дещо про категорію множини і поняття збірності	134
57. „Гарна МЕБЕЛЬ” чи „гарні МЕБЛІ”?.....	134
58. Про деякі форми іменників, що є назвами істот	135
59. Українські прізвища на -о	136
60. Іменники чоловічого роду в називному множини.....	136
61. Не плутаймо закінчень -у (-ю) та -а (-я) в родовому відмінку однини іменників чоловічого роду другої відміни	136
62. Перевагу закінченням -ові, -еві!.....	137
63. „Не звернув увагу” чи „Не звернув уваги”?.....	138
64. По кімнатах, по селам.....	139
65. Коли ОЧКА, а коли ОЧКИ?.....	139
66. Теля, ягня.....	140
67. Ще раз про форми кличного відмінка	141
68. Вираження неоднакової міри якості в різних предметах.....	143
69. Дуже типові для української мови конструкції (заміна неузгодженого означення присвійним прикметником).....	145
70. Чи правильно користуємося числівниками української мови?	145
71. Числівник „ДЕВ'ЯНОСТО”.....	147
72. Збірні числівники.....	147
73. Іменники з числівниками.....	148
74. Чи правильні конструкції: „три щасливих роки”, „два народних депутати”?	149

75. „Народився в 1940 році” чи „народився 1940 року”?.....	149
76. Труднощі у відмінюванні займенників	150
77. Присвійні займенники	150
78. Вказівні та відносні займенники	151
79. Що варто знати про українське дієслово?	152
80. Конструкції злочинці <i>розшукуються</i> , <i>описується модель</i> , <i>якість гарантується</i> . Як їх трактувати?	152
81. Даваймо перевагу активним конструкціям над пасивними!	153
82. Не забуваймо про дієслівні форми на <i>-но</i> , <i>-то</i>	154
83. Атематичні дієслова	155
84. Особливості наголосу українських іменників	155
85. Особливості наголосу іменників у сполученні з числівниками <i>два</i> , <i>три</i> , <i>чотири</i>	156
86. Особливості наголосу займенників	157
87. Наголос у дієслівних формах	157
88. Наголос прислівників і дієприслівників	158
89. Про звукові значення літери <i>В</i>	158
90. Коли доцільно замінювати <i>В</i> на <i>У</i> ?	160
91. Про український звук <i>Р</i> (твердий) та <i>Р̣</i> (м'який)	163
92. Шиплячі приголосні. Вимова звука <i>Ч</i> в українській та російській мовах	163
93. Що мусимо знати про українські звуки <i>ДЖ</i> і <i>ДЗ</i> ?	164
94. Українські приголосні перед <i>Е</i> та <i>И</i>	165
95. Гуси „ГЕГАЮТЬ” чи „ГЕґАЮТЬ”?	166
96. Дзвінкість – один із феноменів української літературної вимови	167
97. Не „АКАЙМО” і не „УКАЙМО”!	168
98. Так звані „випадні голосні”	168
99. Чергування голосних <i>О</i> та <i>Е</i> з <i>І</i>	169
100. Правильно читаймо старослов'янські і староукраїнські тексти	169
101. Латинські слова читаймо і пишімо без помилок	170
102. Апостроф – не „московська вигадка”!	170

IV. ПОШИРЕНІ ГОТОВІ ВИСЛОВИ.....	173
Вислови	175
Так уживають/радимо	177
V. СЛОВНИЧОК НАГОЛОСІВ.....	245
Дієслова	248
Іменники	255
Прикметники	262
Займенники	269
Числівники	270
Прислівники.....	271
VI. ПЕРЕВІРТЕ СЕБЕ НА ТЕСТОВИХ ЗАВДАННЯХ!.....	275
Коди відповідей	294
Основна використана література	296